

Szakmai érettségi tantárgyi vizsgakatalógus
Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo

2006

Magyar nyelv és irodalom

Madžarščina

Az érettségi követelményrendszert Szlovén Közoktatási
Szaktanácsa fogadta el 2004. 06. 17-én.

Katalog je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno
izobraževanje na svoji 69. seji dne 17. 6. 2004

Ljubljana 2004

TARTALOM

1. Bevezető	5
2. A szakmai érettségi vizsga céljai	6
2.1 Általános célok	6
2.2 Operatív célok	6
2.3 Funkcionális és oktatási célok	7
3. A vizsga szerkezete és értékelése	9
3.1 Szerkezet	9
3.2 Értékelés	10
4. A vizsga tartalma	13
4.1 Nyelv	13
4.2 Irodalom	17
5. Feladattípusok és mintafeladatok	23
5.1 Feladattípusok	23
5.2 Mintafeladatok	24
6. A különleges bánásmódot igénylő jelöltek	39
7. Ajánlott irodalom	40

1. BEVEZETŐ

A magyar nyelv és irodalom szakmai érettségi követelményrendszere (tantárgyi vizsgakatalógusa) azon diákok számára készült, akik a kétnyelvű (szlovén–magyar) középiskola:

- 4-éves szakközépiskolai programjaiban 490 órában anyanyelvként tanulják a magyart,
- 3-éves szakiskolai programjában (210 órában), majd azt követően 2-éves kiegészítő programjában (207 órában) anyanyelvként tanulják a magyart.

A vizsgakatalógus tartalma és feladata megegyezik a magyar nyelv és irodalom érvényben levő tanterveivel. A katalógus tartalmazza a szakmai érettségi vizsga céljait, szerkezetét, értékelését, követelményeit, valamint mintafeladatokat és ezek megoldásait is közli.

2. A SZAKMAI ÉRETTSÉGI VIZSGA CÉLJAI

2.1 ÁLTALÁNOS CÉLOK

Az anyanyelvi szakmai érettségi vizsga elsődleges célja a vizsgázók készségeinek és ezen követelményrendszerben leírt ismereteinek megállapítása. További célja a diákok ösztönzése olyan készségek, valamint nyelvi és irodalmi ismeretek elsajátítására, amelyek:

- lehetővé teszik a magyar nyelvű továbbtanulást, illetve biztosítják az élethosszig tartó tanulás nyelvi feltételeit,
- biztosítják a szakmai és közösségi élet gyakorlásához szükséges szóbeli és írásbeli kommunikációs készségeket.

Célja továbbá:

- a grammatikai, szövegtani, stilisztikai és általános nyelvészeti ismeretek birtokában a tudatos, nyílt nyelvszemlélet kialakítása,
- az irodalmi művek olvasása és értelmezése képességének fejlesztésével az irodalmi művek megértéséhez nélkülözhetetlen irodalomelméleti- és -történeti ismeretek elsajátításával a diákok olvasóvá nevelése,
- az anyanyelvi oktatás minőségének és hatékonyságának növelése.

2.2 OPERATÍV CÉLOK

A szakmai érettségi vizsga konkrét célja, hogy megállapítsa a diákok szó- és írásbeli kommunikációs készségét, valamint a tantervben előírt ismeretek és tevékenységek birtoklását. Ezt a jelölt:

- két írásbeli feladatlap megoldásával és
- szóbeli vizsgán bizonyítja.

Az 1. számú feladatlapban a jelölt:

- olvasott nem művészi (közéleti, hivatalos, publicisztikai, ismeretterjesztő, szak-) szöveg kapcsán bizonyítja szövegértési képességét, nyelvhasználati és nyelvismereti tudását,
- meghatározott műfajban és terjedelemben (kb. 100–150 szó) nem művészi szöveget alkot.

A 2. számú feladatlapban a jelölt:

- szöveg (részlet) alapján irányított vagy szabadabb iskolai irodalmi fogalmazást ír 400–600 szóban a megadott címnek és szempontoknak megfelelően.

A szóbeli vizsgán a jelölt nyelvi és irodalmi kérdésre válaszol úgy, hogy:

- tételkifejtésében érvel, értelmez, elemez,
- az adott művészi szöveget elhelyezi korban, a szerző életművében, megállapítja témáját, motívumait, elemzi, értelmezi és értékeli a művet,
- megfelelően használja a nyelvészeti, valamint irodalomelméleti és -történeti kifejezéseket,
- tudja használni és értelmezni szakmájának szakszókincsét,
- bizonyítja, képes a kulturált párbeszédre, tud köznyelven beszélni, hangosan és értelmesen felolvasni.

2.3 FUNKCIONÁLIS ÉS OKTATÁSI CÉLOK

■ Nyelv

Funkcionális célok

A jelölt:

- ismeri a monologikus szövegek sajátosságait, a szövegtípusok jellemzőit;
- képes befogadni monologikus szövegeket szóban és írásban;
- képes monologikus szövegeket alkotni szóban és írásban;
- képes szóbeli és írásbeli dialogikus (párbeszédese) szövegek befogadására;
- tud a beszédhelyzetnek megfelelően beszédpartnerével kommunikálni;
- ismeri a párbeszédese szövegek alkotásának tartalmi, formai követelményeit, s ezek alapján tud szóban és írásban párbeszédese szövegeket alkotni;
- ismeri és a kommunikációban tudja alkalmazni szakterülete szókincsét;
- ismeri a magyar nyelv szerepét és helyzetét a mindennapi és közéleti gyakorlatban, a szakmai életben;
- szóbeli és írásbeli kommunikációs helyzetekben tud a köznyelvi normának megfelelően kommunikálni, ügyelve a nyelvhelyességre, a helyesejtésre és a helyesírás szabályainak követésére.

Oktatási célok

A jelölt:

- ismeri a magyar köz- és irodalmi nyelv fejlődésének főbb állomásait, jellemzőit az egyes fejlődési szakaszokban;
- ismeri a mai magyar köz- és irodalmi nyelv rendszerének legjellemzőbb vonásait;
- ismeri az alapvető nyelvészeti kifejezéseket, tudja őket alkalmazni és értelmezni.

■ Irodalom

Funkcionális célok

A jelölt:

- a helyesejtési követelményeknek megfelelően, megközelítőleg kifejező módon felolvassa a művészi szöveget;
- az olvasott szöveg kapcsán megfogalmazza olvasmányélményét;
- bizonyítja az elolvasott szöveg értését;
- értékeli a szöveget, és elhelyezi a szerző életművében, illetve irodalomtörténeti korszakban, stílusirányzatban;
- feltárja a szöveg formai-szerkezeti jellemzőit, gondolati, érzelmi tartalmát, eszmei mondanivalóját, ezek szerepét a szövegben, véleményét indokolja;
- a műértelmezés során biztossággal alkalmazza az irodalomtörténeti és -elméleti fogalmakat;
- képes az írott művészi szöveggel kapcsolatos élményeit, a szöveg értését, értelmezését, valamint értékelését írásban (iskolai irodalmi dolgozat) is megfogalmazni;
- képes két vagy több szempontú összehasonlítást végezni;
- hivatkozik a megfelelő szakirodalomra.

Oktatási célok

A jelölt:

- képes önállóan összefoglalni az irodalmi folyamatok és irodalomtörténeti korszakok lényeges jellemzőit;
- az irodalmi szövegek szó- és írásbeli értelmezése során megfelelően alkalmazza az alapvető irodalomtörténeti és irodalomelméleti fogalmakat.

3. A VIZSGA SZERKEZETE ÉS ÉRTÉKELÉSE

3.1 SZERKEZET

■ ÍRÁSBELI VIZSGA (AZ ÖSSZOSZTÁLYZAT 60 %-a)

	Megoldási idő	Az összosztályzat része %-ban	Engedélyezett segédeszközök
1. feladatlap nem művészi (publicisztikai/tudományos-szakmai/tudományos-ismeretterjesztő /hivatalos) szöveghez kapcsolódó, szövegértést, nyelvi ismereteket és készségeket mérő feladatsor rövid szöveg alkotása megadott szempontok szerint (100–150 szó)	60 perc	30 %	kék vagy fekete golyóstoll vagy töltőtoll
2. feladatlap* irányított vagy szabadabb iskolai irodalmi fogalmazás írása (400–600 szó)	60 perc	30 %	kék vagy fekete golyóstoll vagy töltőtoll

* A jelölt egy tetszőleges irodalmi alkotás, ill. annak részlete alapján:

- irányított irodalmi fogalmazást ír a megadott szempontoknak megfelelően;
- kevésbé irányított irodalmi fogalmazást ír, olyan szempontok alapján, amelyek lehetővé teszik az önállóbb elemzést, értelmezést.

Az írásbeli vizsga feladatlapjait a Magyar Nyelv és Irodalom Szakmai Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága állítja össze.

■ SZÓBELI VIZSGA (AZ ÖSSZOSZTÁLYZAT 40 %-a)

	Megoldási idő	Az összosztályzat része %-ban
NYELV Nyelvi kérdés nem művészi szöveg/részlet alapján	15 perc felkészülés után max. 20 perc	20 %
IRODALOM Felolvasás, az olvasott szöveg értelmezése, elemzése		20 %

3.2 ÉRTÉKELÉS

■ Az 1. feladatlap értékelése

A feladatlap összpontszáma 30 vagy 60 pont. A nem művészi szöveg elemzésének feladatait a megoldókulccsal összhangban értékeljük, a feladatok a feladatlap összpontszámának 80 %-át jelentik. A rövidebb szöveg alkotása a feladatlap 20 %-át jelenti.

■ A 2. feladatlap értékelése (30 pont)

Az (irányított vagy szabadabb irodalmi fogalmazás) irodalmi fogalmazást a Magyar Nyelv és Irodalom Szakmai Érettségi Országos Tantervi Bizottsága által megfogalmazott értékelési útmutató alapján két tanár értékeli, majd az egymástól független értékelés eredményeit egyeztetik.

Az értékelők az irodalmi dolgozatban az alábbiakat értékelik:

Tartalom (22 pont)

Taxonómiai szint	Műveletek	Pontszám
Ismeret és megértés	Cselekményösszegzés, témameghatározás, problémafelismerés	5
Alkalmazás és elemzés	Példákkal szemléltetve: hősök jellemzése, ok-okozati viszonyok és egyéb összefüggések felismerése; közös és eltérő jegyek, adott elemek (hely, idő, magatartásformák, értékrendek stb.) vizsgálata	11
Szintézis és értékelés	Összegzés, értékelés, véleménykifejtés, állásfoglalás, aktualizálás	6

Helyesírás, nyelvhelyesség (4 pont)

- megfelelő nyelvhasználat (alaktani, mondattani, szövegtani megfelelés)
- helyesírás

Stílus (2 pont)

- a szókincs és a nyelvi eszközök gazdagsága, pontos és világos kifejezőmód
- a stílusréteg követelményeinek betartása (szakszavak, stb.), a megfelelő szövegalkotási mód kiválasztása

Szerkezet (2 pont)

- a belső és külső szerkezet összefüggése, az egyes részek arányossága
- a szöveg rendezettsége, terjedeleme (400–600 szó)

■ A szóbeli vizsga értékelésének kritériumai

1. Beszédkészség és beszédkultúra (max. 8 pont)

(A beszélgetésben a vizsgáztató és a jelölt partnerek, nem kívánatos a diák egyoldalú beszéde.)

a. Beszédhelyzetnek való megfelelés

Pontszám	Szempontok
2	A beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi és nem nyelvi eszközöket választ.
1	A nyelvi illemszabályokat többnyire betartja, néhol azonban nem a beszédhelyzetnek megfelelő hangnemben vagy hangerővel beszél.
0	Nem tartja be a nyelvi illemszabályokat.

b. A beszélgetésben való részvétel

Pontszám	Szempontok
2	Eléggé önállóan részt vesz a beszélgetésben.
1	Többnyire csak a beszélgetőpartner ösztönzésére (pótkérdések) beszél.
0	Nem képes beszélgetést folytatni, illetve "fejből" beszél.

c. Beszédkészség

Pontszám	Szempontok
2	A mondanivalót érthető, világos mondatokban fogalmazza meg, tisztán artikulál és tagol, megfelelő hangsúlyozással beszél.
1	A mondanivalót többnyire érthetően, világosan fogalmazza meg, néhol azonban rossz a hangsúlya.
0	Csak egy-két szóban, szó szerkezetben fogalmazza meg gondolatait.

d. Köznyelvi kiejtés, megfelelő nyelvváltozat

Pontszám	Szempontok
2	Köznyelvi kiejtéssel, megfelelő szóincset és szóhasználatot alkalmazva beszél.
1	Kiejtése néhol eltér a köznyelvitől, szóincse szegényesebb, szóhasználata nem mindig pontos.
0	Erős nyelvjárási kiejtéssel beszél, szóincse kimondottan szegény.

2. A szöveg (részlet) hangos olvasása (4 pont)

Pontszám	Szempont
4	A jelölt értelmesen, érthetően és folyékonyan olvas, többnyire betartja a helyesejtés normáit. Tagolása, hanglejtése, beszédtempója megfelelő.
3	A jelölt folyékonyan olvas, a helyesejtés normáit kisebb mértékben tartja be. Tagolása, hanglejtése, beszédtempója nagyjából megfelelő.
2	A jelölt olvasása akadozó, de még érthető. A helyesejtés normáit nem vagy csak kismértékben tartja be.
1	A jelölt olvasása annyira akadozó, hogy nem vagy alig érthető. Több hangot vagy egész szavakat hanyagul ejt vagy kihagy.
0	A jelölt visszautasítja a hangos olvasást.

3. Irodalmi és nyelvi kérdések (max. 14–14 pont)

A jelölt nyelvi és irodalmi ismereteit az alábbi értékelési skála alapján értékeljük. Az így kapott pontszámot mindkét esetben megszorozzuk kettővel, így mindkét esetben maximálisan 14 pont adható.

Pontszám	Szempont
7	A jelölt ismeretei teljes egészében megfelelnek, képes szintetizálni, a tanár esetleges beavatkozásaiban a párbeszéd lehetőségét látja.
6	A jelölt ismeretei szinte teljes egészében megfelelnek, hiányosságai alig vannak, szintetizálni azonban csak tanári segítséggel képes.
5	A jelölt ismeretei megfelelőek, többnyire képes az önálló elemzésre. Alig szorul tanári segítségre (pótkérdések).
4	A jelölt ismeretei kielégítőek, képes őket a problémamegoldásban alkalmazni. Kisebb mértékű tanári segítségre (pótkérdések) szorul.
3	A jelölt ismeretei kielégítőek, részben képes saját szavaival értelmezni. Nagyonbár tanári segítségre szorul.
2	A jelölt ismeretei szegényesek, csak részben képes őket felidézni. A pótkérdések nemigen segítik.
1	A jelölt csak egy-két adatot képes felidézni, nem tapint rá a lényegre.
0	A jelölt nem felel. vagy: Az anyag tárgyalása nagyon zavaros, téves adatok.

4. A VIZSGA TARTALMA

4.1 NYELV

4.1.1 Funkcionális célok

■ TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK, FOGALMAK ■ CÉLOK

1. BESZÉD ÉS BESZÉDÉRTÉS, SZÓBELI SZÖVEGALKOTÁS

A jelölt ismerje az alábbi monologikus műfajokat:

- rádió/TV-hír,
- tudósítás,
- reklám,
- kiselőadás.

A jelölt ismerje az alábbi párbeszédes műfajokat:

- interjú,
- riport,
- vita.

A jelölt tudjon részt venni a beszélgetésben, betartva a megfelelőség, érthetőség és nyelvhelyesség követelményeit, valamint a nyelvi illemszabályokat.

A jelölt a szöveg meghallgatása után legyen képes:

- megnevezni a feladót és a címzettet, a szándékot, a témát és a műfajt,
- kikeresni kért adatokat,
- az esetleges hibákat kijavítani, javításait indokolni,
- megoldani a szöveghez kapcsolódó nyelvi feladatokat (jelentéstani, szófajtani és mondattani),
- értékelni a szöveg adekvátságát, hatékonyságát, nyelvi megformáltságát.

2. ÍROTT SZÖVEGEK ÉRTÉSE ÉS ALKOTÁSA

2.1. OLVASÁS, OLVASÁSÉRTÉS

A jelölt tudja olvasni az alábbi szövegtípusokat:

- magán- és hivatalos levél,
- meghívó,
- pályázat, kérvény, (szakmai) önéletrajz,
- közlemények,
- tárgy, hely, munkafolyamat leírása,
- személyek bemutatása,
- tudományos-ismeretterjesztő szöveg,
- hír, tudósítás, riport, interjú,
- reklám, apróhirdetés,

A jelölt a szöveg elolvasása után legyen képes:

- megnevezni a feladót és a címzettet, a szándékot, a témát és a műfajt,
- kikeresni kért adatokat,
- az esetleges hibákat kijavítani, javításait indokolni,
- megoldani a szöveghez kapcsolódó nyelvi feladatokat (jelentéstani, szófajtani és mondattani),
- értékelni a szöveg adekvátságát, hatékonyságát, nyelvi megformáltságát.

- termék vagy szerkezet bemutatása, használati utasítás,
- munkanapló, beszámoló.

A jelölt a szöveg elolvasása után legyen képes:

- megnevezni a témát és a műfajt,
- tömöríteni a szöveget,
- kikeresni kért adatokat,
- előrelátni a szöveg hatását, felismerni a manipulációt,
- az esetleges hibákat kijavítani, javításait indokolni,
- megoldani a szöveghez kapcsolódó nyelvi feladatokat (jelentéstani, szófajtni és mondattani),

értékelni a szöveg adekvátságát, hatékonyságát, nyelvi megformáltságát.

2.2. SZÖVEGALKOTÁS

A jelölt legyen képes a következő típusokban szöveget alkotni:

- magán- és hivatalos levél,
- meghívó, igazolás,
- pályázat, kérvény, (szakmai) önéletrajz,
- tárgy, hely, munkafolyamat leírása,
- hír, apróhirdetés, reklám,
- termék vagy készülék bemutatása,
- munkanapló, beszámoló.

A szövegalkotáskor tegyen eleget a műfaji követelményeknek, tartsa be a megfelelőség, az érthetőség és a nyelvhelyesség szabályait.

3. HELYESEJTÉS ÉS HELYESÍRÁS

A jelölt a szóbeli és írásbeli kommunikációban alkalmazza:

- az alapvető helyesejtési szabályokat,
- a helyesírási alapelveket és az alapvető helyesírási szabályokat:
 - rövid és hosszú magánhangzó és mássalhangzó,
 - kis- és nagy kezdőbetű,
 - elválasztás,
 - egybe- és különírás,
 - számjegyek írása,
 - írásjelek használata.

4. A MAGYAR NYELV SZEREPE

A jelölt ismerje:

- a Szlovén Köztársaság nyelveinek (szlovén, magyar, olasz) státusát és szerepét,
- a magyar nyelv státusát Magyarországon és a vele szomszédos országokban, valamint másutt a világon,
- a köznyelv és a tájnyelv használatának különbségeit.
- Tudja használni az értelmező szótárt és a helyesírási szótárt, valamint a magyar–szlovén szótárt.

4.1.2. Oktatási célok

■ CÉLOK

A jelölt ismerje, a szöveg-feldolgozás és -alkotás során alkalmazza a nyelvi és nyelvtani fogalmakat.

■ FOGALMAK

Kommunikáció:

- jel, nyelvi jel, beszédhelyzet, a közlésfolyamat tényezői, verbális és nem verbális kommunikáció;

Pszicho- és szociolingvisztika:

- anyanyelv, idegen nyelv, környezetnyelv, többségi nyelv, kisebbségi nyelv, kétnyelvűség;

Helyesírás:

- alapelvek: kiejtés, szóelemzés, egyszerűsítés, hagyomány;

Hangtan:

- hang, betű, magánhangzó, mássalhangzó, hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, szótag;

Szótan:

- szókészlet, szókinccs, alapnyelvi szó, jövevényszó, idegen szó, nyelvjárások, szak-, csoport- és rétegnyelvek, norma;
- szótári szó, szóelem, szótó, képző, jel, rag, toldalék, szóalkotás, szóképzés, szóösszetétel, mozaikszó;
- ige, névszó, főnév, melléknév, számnév, névmás, igenév, főnévi igenév, melléknévi igenév, határozói igenév, határozószó, viszonyzó, névelő, névutó, igekötő, kötőszó, módosítószó, mondatszó, indulatszó;

Jelentéstan:

- egyjelentésű szavak, többjelentésű szavak, azonos alakú szavak, hasonló alakú szavak, rokon értelmű szavak, ellentétes jelentésű szavak, hangutánzó és hangfestő szavak;
- szólás, szóláshasonlat, szállóige, közmondás;

Mondattan:

- kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító, óhajtó;
- szószerkezet, hozzárendelő, alárendelő, mellérendelő;
- alany, állítmány, tárgy, határozók és fajtái, jelző és fajtái;
- egyszerű mondat, tömondat, bővített mondat, állító, tagadó mondat, összetett mondat, alárendelő, mellérendelő összetett mondat, többszörösen összetett mondat;

Szövegtan:

- szöveg, megszerkesztettség, szövegkohézió, bekezdés, tételmondat, téma, réma, írott szöveg, beszélt szöveg;
- hangsúly, hanglejtés, szünet;

Stilisztika:

- stílus, szépirodalmi stílus, társalgási stílus, tudományos-szakmai stílus, tudományos-ismeretterjesztő stílus, publicisztikai stílus, közéleti stílus, retorika, média;

Nyelvtörténet:

- nyelvrokonság, nyelvcsalád, őskor, alapnyelv, nyelvemlék.

4.2 IRODALOM

4.2.1 Funkcionális célok

■ Az irodalomolvasás, műelemzés, műértelmezés képességének fejlesztése

Olvasás és meghallgatás

A jelölt:

- képes folyékonyan, a helyesejtés szabályait betartva művészi szöveget, ill. szövegrészletet felolvasni,
- képes irodalmi szövegeket olvasni, meghallgatni, illetve értelmezni;
képes az olvasott/hallott szöveggel kapcsolatos benyomásait, érzelmeit, elképzeléseit megfogalmazni, véleményt alkotni;
- képes az irodalmi szöveg elemzésére, értelmezésére:
 - megfigyeli és felfogja az irodalmi mű alapvető gondolati, érzelmi tartalmát, eszmei mondanivalóját (motívum, tér, idő, szereplők);
 - megnevezi és értelmezi a lényeges formai-szerkezeti jellemzőket és szerepüket a szövegben;
 - képes feltárni és értékelni a művészi szöveg erkölcsi tartalmait, esztétikai értékeit.

■ Az irodalomolvasás, műelemzés, műértelmezés képességének fejlesztése a diákok szó- és írásbeli szövegalkotásával

Beszéd és írás

A jelölt:

- a felolvasott/olvasott szöveg kapcsán kifejti véleményét, megfogalmazza gondolatait, benyomásait, érzelmeit; jellemzi a hősöket; értelmezi az olvasottakat, értékeli a szöveget;
- a megismert irodalmi szövegekről (házi olvasmányok, olvasott rövidebb irodalmi művek) kifejti véleményét, megfogalmazza gondolatait, benyomásait, érzelmeit; jellemzi a hősöket; értelmezi az olvasottakat;
- képes (vers, dráma- és prózarészlet) folyékony, értelmező olvasására;
- logikusan megfogalmazza gondolatmenetét, adatokat rendszerez, kifejezi egyéni meglátásait;
- képes tájékozottan és meggyőzően írni művészi szövegekről, alkalmazva a tanult fogalmakat.

4.2.2 Oktatási célok

■ Irodalomtörténeti ismeretek

A jelölt:

- tájékozódik az irodalmi folyamatokban, a világ- és magyar irodalom történetében az ókortól napjainkig;
- ismeri a tanult korszakok legfontosabb jellemzőit és megkülönböztető jegyeit;
- ismeri az 5.3.2. pontban szereplő szerzők és műveik fontosabb jellemzőit;
- a műelemzés, műértelmezés során alkalmazza irodalomtörténeti ismereteit.

■ Irodalomelméleti ismeretek

A jelölt:

- ismeri és a műelemzés, műértelmezés során alkalmazza a szükséges — a tartalmak második oszlopában meghatározott — esztétikai, poétikai, történeti, stilisztikai fogalomkészletet.

4.2.3 Tanítási tartalmak

VILÁGIRODALOM, MAGYAR IRODALOM

■ TARTALOM, SZÖVEGEK

■ CÉLOK

Az ókori Kelet irodalma

Ószövetség: Jónás próféta

Újszövetség: A tékozló fiú

Ismerje a Biblia szerkezetét, etikai és irodalmi jelentőségét. Határozza meg a bibliai történet és a példázat fogalmát, fogalmazza meg üzenetüket; határozza meg az evangélium fogalmát.

Az ókori görög és római irodalom

Határozza meg az ókor, az antikvitás és a homo mensura fogalmát. Ismerje az ókori irodalom műneveit, a műfajok jellemzőit.

Homérosz: Odüsszeia

Ismertesse a trójai mondakört, az eposz műfaji jellemzőit, a homéroszi kérdést; mutassa be az eposz embereszményét.

Szophoklesz: Antigoné

Ismertesse a görög színházat, a thébai mondakört. Mutassa be a dráma szerkezetét. A dráma alapján határozza meg a tragédia, tragikum és a katarzis fogalmát; jellemezze a tragikus hőst. Fogalmazza meg és értelmezze a dráma erkölcsi kérdéseit és válaszait.

A középkor

Mutassa be a középkor világgépét, művészi stílusait; ismerje irodalmi műfajait (himnusz, legenda, prédikáció).

Halotti beszéd és könyörgés
Ómagyar Mária-siralom

Mutassa be a magyar irodalom kialakulását. Ismertesse a nyelvemlékek jellemzőit; ismerje jelentőségüket a nemzeti kultúrában.

A reneszánsz

Ismertesse a reneszánsz kialakulását, jellemzőit. Definiálja a humanizmust.

Shakespeare: Rómeo és Júlia

Ismertesse az angol reneszánsz színházat, ismerje a dráma szerkezetét, jellemezze a szereplőket, értelmezze a dráma humanista értékeit.

Balassi Bálint: Hogy Júliára találá...

Ismertesse a magyar reneszánsz jellemzőit, a magyar nyelvű líra kibontakozását, a reneszánsz szerelmi líra jellemzőit, értelmezze üzenetét.

Barokk

Ismertesse a barokk korszak világgépét, jellemzőit és Zrínyi, a költő szerepét.

Klasszicista dráma

Ismertesse a francia klasszicista színház és dráma jellemzőit, a hármas egység szabályát.

Molière: Tartuffe

Ismertesse a komédia jellemzőit, definiálja a komikum (helyzet- és jellemkomikum, nyelvi komikum) fogalmát, jellemezze a komikus hőst. Mutassa be a tartuffe-i elveket.

Felvilágosodás	Mutassa be a felvilágosodás világgképét. Határozza meg a klasszicizmus és a szentimentalizmus fogalmát. Ismertesse a magyar felvilágosodás sajátos vonásait, a kulturális programok és a nyelvújítási mozgalom szerepét, a nemzet és nyelv kérdését.
Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez	Határozza meg a vers témáját, műfaját (elégia, óda, dal), ismertesse a vers szerkezetét, az idősíkok szerepét; értelmezze a költői üzenetet.
Berzsenyei Dániel: A közelítő tél	Határozza meg a vers műfaját (elégia), típusát (időszembesítő költemény), ismertesse a vers szerkezetét, értelmezze a költői üzenetet.
Romantika	Ismertesse a romantika kialakulását és jellemzőit; mutassa be embereszményét; értelmezze a spleen fogalmát.
Puskin: Anyegin	Határozza meg a mű témáját, műfaját (verses regény). Jellemezze a hősoket. Bizonyítsa: Anyegin »felesleges ember«.
Reformkor	Ismertesse a reformkor jelentőségét (haza és haladás); mutassa be a korszak irodalmi életét.
Katona József: Bánk bán	Ismertesse műfaját, témáját, szerkezetét, cselekményét, a drámai konfliktust, a jellemek rendszerét. Értelmezze Bánk tragikumát.
Kölcsey Ferenc: Himnusz	Ismertesse műfaját, témáját; mutassa be a vers történelemszemléletét (a bűn és a bűnhődés motívuma), határozza meg szerkezetét, idősíkjait, és értelmezze azokat.
Vörösmarty Mihály: Szózat	Határozza meg a vers műfaját (óda), témáját, mutassa be retorikus szerkezetét (időszembesítés), értelmezze a nemzethalál-víziót.
Petőfi Sándor: Szabadság, szerelem...	Ismertesse a költő ars poeticáját, látomásköltészetének jellemzőit (vátész-szerep, utópikus jövőkép); fogalmazza meg üzenetüket.
A XIX. század költői	
Szeptember végén	Ismertesse a hitvesi költészet jellemzőit, határozza meg a műfajt (elégia), értékelje a párhuzamok és az ellentétek rendszerét, fogalmazza meg üzenetét.
Arany János: Toldi estéje	Ismertesse keletkezését, műfaját (elbeszélő költemény), témáját, szerkezetét és cselekményét. Jellemezze a főhőst; mutassa be Toldi és Lajos király hazaszemléletét.
Ágnes asszony	Ismertesse műfaját, a ballada típusát, témáját és szerkezetét; fogalmazza meg üzenetét.

A romantikától a realizmus felé

Jókai Mór: Az arany ember

Határozza meg a regény romantikus és realista jegyeit, ismertesse a motívumokat, jellemezze a szereplőket. Ismertesse Jókai romantikus antikapitalizmusát. Bizonyítsa: Timár Mihály vívódó hős.

Mikszáth Kálmán: Bede Anna tartozása

Ismertesse a mikszáthi elbeszélést (anekdota, humor), az író újszerű parasztábrázolását, emberszeretetét. Jellemezze a főhőst, mutassa be a falu értékrendjét.

Madách Imre: Az ember tragédiája

Ismertesse a drámai költemény alapkérdését és szerkezeti felépítését (keretszínek, történelmi színek). Határozza meg Ádám, Éva és Lucifer szerepét, értelmezze az alapkérdésre adott írói választ.

Realizmus, naturalizmus

Ismertesse a realizmus kialakulását, jellemzőit, valamint a realista regényt; határozza meg a naturalizmus fogalmát.

Stendhal: Vörös és fekete

Ismertesse az író romantikus realizmusát, a cselekmény helyszíneit és azok jelképiségét; jellemezze a főhőst.

Gogol: A köpönyeg

Határozza meg műfaját, témáját. Ismertesse az írói előadásmódot (groteszk). Mutassa be a főhős eltorzult értékrendjét, határozza meg az ellopott köpönyeg szimbólumértékét.

A 19. sz. végi, 20. sz. eleji irodalmi alkotásokból

Határozza meg a fogalmakat: szimbolizmus, impresszionizmus, dekadencia; avantgárd.

Ismertesse a 20. sz. eleji magyar irodalmi élet fellendülését és a Nyugat szerepét.

Ady Endre: Góg és Magóg fia...

Ismertesse Ady költészetének újszerűségét, fogalmazza meg a költő hitvallását (»mégis-morál«).

A Hortobágy poétája

Ismertesse a látomásszerű tájvers jellemzőit, szimbolikus ellentétrendszerét, a művészsors drámaiságát.

Héja-nász az avaron

Mutassa be a Léda-szerelem ambivalenciáját, elemezze a szimbólumokat, értelmezze a vers üzenetét.

Móricz Zsigmond: Tragédia

Ismertesse az elbeszélés témáját, az írói előadásmódot. Jellemezze a főhőst, értelmezze az írói üzenetet.

Babits Mihály: Jónás könyve

Határozza meg műfaját (elbeszélő költemény), témáját; ismertesse szerkezetét és stílusát (az irónia szerepe), értelmezze üzenetét.

Kosztolányi Dezső: Édes Anna

Ismertesse a lélektani regény témáját, jellemezze a magatartástípusokat (érdekember, értékember).

Kafka: Az átváltozás

Ismertesse Kafka világát (elidegenedés). Elemezze a művet a következő szempontok szerint: fantasztikum, groteszk. Ismertesse a novella értelmezési lehetőségeit.

Camus: Közöny	Ismertesse az egzisztencializmust. Fejtse ki: a világ abszurdításával, képmutatásával szemben elfogadható magatartás-e a közöny.
József Attila: Tiszta szívvel	Ismertesse József Attila költői indulását, a vers műfaját (dal), szerkezetét és gondolatmenetét, fogalmazza meg üzenetét.
A Dunánál	Határozza meg műfaját (gondolati költemény), ismertesse szerkezetét/gondolatmenetét, értelmezze a költői üzenetet.
Talán eltűnök hirtelen...	Határozza meg műfaját (gondolati költemény), a vers típusát (létösszegző és időszembesítő), a vers szerkezetét/gondolatmenetét vizsgálva értelmezze a költői üzenetet.
Radnóti Miklós: Hetedik ecloga	Ismertesse Radnóti költészetének témáját, ismertesse az ekloga jellemzőit. Elemezze a költői én belső drámáját.
Örkény István: Tóték	Elemezze a regényt a szempontoknak megfelelően: a valószerű és az abszurd egyesítése; személyiségtorzulás, alkalmazkodás, önfeladás, lázadás. Fogalmazza meg az írói üzenetet.
Déry Tibor: Szerelem	Ismertesse műfaját (novella), témáját, cselekményét és szerkezetét; a motívumokat; értelmezze az írói üzenetet.
Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet	Ismertesse műfaját (filozofikus dal), a vers típusát (ars poetica); a gondolatmenetet elemezve fejtse ki a költői üzenetet: a költő feladata a teremtő cselekvés, az értékek őrzése.
Kertész Imre: Sorstalanság	Ismertesse a regény témáját, az írói ábrázolásmódot, fogalmazza meg üzenetét.

5.1 FELADATTÍPUSOK

■ Írásbeli vizsga

1. feladatlap: Zárt végű kérdések:

- feleletválasztás
- kiegészítés
- válaszok illesztése
- besorolás
- csoportosítás
- rövid válasz
- hibajavítás

Nyílt végű kérdések:

- hosszabb válasz
- szövegalkotás

2. feladatlap: Nyílt végű kérdések (a jelölt szempontok alapján ír)

■ Szóbeli vizsga

A hangos olvasás nagyjából zárt végű feladat, a kérdések megválaszolása, illetve a folytatott beszélgetés inkább nyílt végű feladat.

5.2 MINTAFELADATOK

■ Írásbeli vizsga

Szakmai érettségi vizsga, Melléklet az 1. feladatlaphoz

Természetes növekedés

1. A fejlődő országok nagyvárosaiban sok a fiatal. A lélekszám növekedése tehát részben annak a következménye, hogy igen nagy a szülőképes korú nők aránya. Ez kiváltképp Latin-Amerikára érvényes, ahol a népesség 70 %-a ma már városi körzetekben lakik. Itt a nagyvárosok a jövőben inkább a természetes szaporulat, mint a vidékiek felvándorlása eredményeként fognak növekedni.
2. Mégis mi az, ami ekkora tömegeket vonz a városokba? A válasz az életmód különbségeiben rejlik. Nemcsak többféle munka közül lehet választani, mint a falun, hanem általában a jövedelmek is magasabbak. Megvásárolható vagy bérelhető lakásokból is nagyobb a választék, akárcsak az oktatási és egészségügyi szolgáltatásokból.
3. A városok gyors növekedésével sok probléma jár együtt, így a túlszűfolttság, a rossz lakáskörülmények, a közlekedési dugók és a környezetszennyezés. Számos országban a vidékről frissen érkezettek régi, lepusztuló belső kerületekben találnak olcsó szállást. A fejlődő országokban a peremterületeken nőnek ki a földből a hatalmas nyomortelepek.
4. Ahol a belvárosok egyre kevésbé lakhatóak, ott a jobb módú emberek kiköltöznek az elővárosokba vagy a környező falvakba, s naponta onnan járnak be dolgozni. Ez a népmozgás nemcsak a közigazgatási határokon belül élők számát csökkenti, hanem az összeget is, amelyet a városi önkormányzatoknak a szolgáltatások fenntartására kell fordítaniuk.
5. A városok népességének gyors változását, cserélődését megsínylik a helybeliek is, akik másféle, nyugodtabb légkörhöz szoktak. A társadalomellenes cselekedetek, mint az utcai tárgyak rongálása vagy a falak elcsúfítása sprayjel, gyakran a fiatalok kiábrándultságának, a távlatok hiányának a kifejeződése. A lakótelepek, új külvárosok toronyházaiból sokan a legszívesebben elköltöznének; nem egy nagyvárosban a vandálok főként ezeken az épületeken élik ki romboló kedvüket.
6. Nagyvárosi betegség a fokozódó bűnözés, a prostitúció, a hajléktalanság és a kábítószer-fogyasztás terjedése. Az USA 250 000-nél több lakosú városaiban az ezer főre jutó rablások száma kétszer akkora, mint a 10 000-nél kevesebb lakosú helyeken. Sok nagyvárosi ember épp ezért fél kimozdulni otthonról, és elhárítja az idegenek közeledését.
7. Sok nagyváros életét megkeserítik a faji és vallási feszültségek. A különböző etnikai csoportok hajlamosak arra, hogy jól körülhatárolható városrészekben, gettóban tömörüljenek. Ez tovább növeli a megosztottságot és az ellentéteket a helyi közösségeken belül.
8. Latin-Amerika-, Afrika- és Ázsia-szerte egyre több nyomortelep terjeszkedik a nagyvárosok peremén. A szedett-vedett anyagokból összetákolts kalyibák nincsenek csatornázva, s az ivóvíz is gyakran fertőzött. Mindez növeli a járványveszélyt. Némelyik indiai vagy latin-amerikai városba annyi ember tódul, hogy még a nyomortelepek sem elegendőek a befogadásukra. Az ilyen helyeken tömérdek ember alszik az utcán.

A Tudás Fája (Földünk, 78)

1. feladatlap

Figyelmesen olvassa el a mellékelt szöveget, majd oldja meg az alábbi feladatokat!

1. Melyik stílusréteg jegyei uralkodnak a szövegben? Írja a vonalra!

_____ (1 pont)

2. Karikázza be e stílusréteg két jellemzőjének betűjelét!

- A rövid egyszerű mondatok túlsúlya
- B pontos ismeretek közlése
- C a hatáskeltésre való törekvés hiánya
- D képszerűség

(2 pont)

3. Megjelöli-e a cím a témát? Húzza alá a megfelelőt!

IGEN NEM

(1 pont)

4. Az 1. bekezdés hányadik mondata a tételmondat? Karikázza be a betűjelét!

- A az első
- B a második
- C a harmadik
- D a negyedik

(1 pont)

5. Határozza meg az 1. bekezdésből kiírt szó szófaját, majd írja a vonalra azt a szót, amelyre utal!

Szófaja:

Amire utal:

ahol _____

(2 pont)

6. Igazak vagy hamisak az állítások? Húzza alá a megfelelőt!

A fiatalok kárt okozó viselkedésére semmilyen magyarázat sincs.

IGAZ

HAMIS

Az amerikai városok nagyságával párhuzamosan nő a bűncselekmények száma.

IGAZ

HAMIS

Latin-Amerikában már csak az emberek gyenge harmada él falun.

IGAZ

HAMIS

(3 pont)

7. Fogalmazza meg röviden az adott bekezdések témáját!

Bekezdés	Téma
2.	
6.	
7.	

(3 pont)

8. A 4. bekezdés alapján fogalmazza meg a népmozgás két következményét!

(2 pont)

9. Karikázza be a szöveg utolsó mondatának megfelelő fogalom betűjelét!

- A bűnözés
- B szegénység
- C betegség
- D hajléktalanság

(1 pont)

10. Írja ki a jelentésnek megfelelő igét az adott bekezdésből!

kárát látják (5. bekezdés): _____

távol tartja magától (6. bekezdés): _____

(2 pont)

11. Írja az idegen szó elé azt a betűjelet, amely a szó szövegbeni jelentését fogalmazza meg!

_____ vandál (5. bekezdés)

A germán nép

B elkülönített zsidónegyed

_____ gettó (7. bekezdés)

C elkülönített nemzetiségi negyed

D romboló személy

E vegyi elem

(2 pont)

12. Írja ki a sok szó szinonimáit a megadott bekezdésekből!

3. bekezdés: _____

8. bekezdés: _____

(2 pont)

13. Írjon ki egy-egy példát (szót) a 7. bekezdésből a megadott mássalhangzótörvényekre!

Összeolvadás: _____

Írásban jelölt teljes hasonulás: _____

Képzés helye szerinti részleges hasonulás: _____

(3 pont)

14. Sorolja betűrendbe a szavakat úgy, hogy betűjelüket a megfelelő vonalra írja!

A Afrika, B Amerika, C ami, D ahol, E alszik, F anyyi

1. _____, 2. _____, 3. _____, 4. _____, 5. _____, 6. _____

(2 pont)

15. Írja le helyesen írott betűkkel az alábbi tulajdonneveket!

muravidéki magyar rádió _____

zala györgy utca _____

(2 pont)

16. Írja a vonalra a példamondat melléknevének ellentétes jelentésű párját és annak közép fokát!

A városok gyors növekedésével sok probléma jár együtt.

(2 pont)

17. Írja le betűkkel!

10 000-nél: _____

(1 pont)

18. Húzza alá az igéket a felsorolt szavak közül!

lakik, szolgáltatás, vonz, választani, bérelhető, szedett-vedett

(1 pont)

19. a) Írja le az utasításnak megfelelő szóalakokat!

határ + J + R: _____

fiatal + K + J: _____

b) Bontsa elemeire a szót!

T – szótó, K – képző, J – jel, R – rag

l a k á s o k b ó l

(4 pont)

20. a) Írja a szóösszetételek betűjelét a vonalra!

A nagyvárosaiban B szaporulat, C lakáskörülmények

D szolgáltatásokból E feszültségek F nyomortelepek

Szóösszetételek: _____

b) Írjon az a) feladat valamelyik szóösszetételének elő- vagy utótagjával újabb összetett szót!

(2 pont)

8.	a közigazgatási határokon belül élők számának csökkenése vagy ue. másképpen a fenntartásra szánt összeg csökkenése vagy ue. másképpen	1 1
9.	D	1
10.	megsínylik elhárítja	1 1
11.	D vandál C gettó	1 1
12.	3. bekezdés: számos 8. bekezdés: tömérdek	1 1
13.	Összeolvadás: megosztottságot vagy feszültséget Írásban jelölt teljes hasonulás: arra Képzés h. szerinti részleges hasonulás: különböző	1 1 1
14.	1. A, 2. D, 3. E, 4. B, 5. C, 6. F (Egy hibáért 1 pontot levonunk. Egynél több hiba esetén 0 pont.)	2
15.	Muravidéki Magyar Rádió Zala György utca	1 1
16.	lassú lassúbb	1 1
17.	tízezernél	1
18.	lakik, vonz (Ha a kettőn kívül más is aláhúzott, a feladatot 0 ponttal értékeljük.)	1
19.	a) Pl. határában, fiatalsága vagy más megfelelő (Két jó toldalék 1 pont.) b) lak – T, ás – K, (o)k – J, ból – R (Két helyes 1 pont.)	2 2
20.	a) Szóösszetételek: A, C, F b) Bármilyen megfelelő szóösszetétel.	1 1
21.	B növeli a megosztottságot E külvárosok toronyházai D faji és vallási	1 1 1
22.	Állítmány: sok Alany: (a) fiatal Minőségjelző: fejlődő	1 1 1
23.	négy vagy 4 egy vagy 1 első vagy 1.	1 1 1
24.	Tartalom: a téma és a tartalom összefüggése Stílus: a hivatalos levél hangneme Nyelvhelyesség: igényes, korrekt nyelvhasználat; köznyelvi formák; a nyelvjárási alakok kerülése; a helyesírási szabályok követése Szerkezet: a hivatalos levél szerkezeti követelményeinek való megfelelés	4 2 5 1

2. feladatlap

Figyelmesen olvassa el a szövegrészleteket, majd a kiválasztott szempontrendszernek megfelelően fogalmazza meg dolgozatát!

A) Irányított irodalmi fogalmazás Mikszáth Kálmán Bede Anna tartozása című novellájának részlete alapján

– Talán valami mondanivalód van még?
– Semmi... semmi; csak az, hogy én Erzsí vagyok, Bede Erzsí, mert tetszik tudni, a testvérnéném, az az Anna. Ma egy hete temettük szegényt.
– Hisz akkor nem te vagy elítélve?
– Oh, édes istenem! Hát miért ítélnének el engem? Nem vétek én a légynek sem.
– De hát akkor minek jössz ide, te bolond?
– Hát úgy volt az kérem, hogy mialatt „ez a dolga” a király tábláján* járt, meghalt. Mikor kiterítve feküdt a virágos kamrában, akkor jött ez a parancsolat a „fél esztendő miatt”, hogy mégis ki kell állani. Oh, mennyire várta! Beh jó, hogy nem bírta kivárni. Nem ezt várta...

Könnyei megerednek a visszaemlékezésben, alig bírja folytatni:

– Amint ott feküdt mozdulatlanul, becsukott szemekkel, örökre elnémulva, megsiketülve, megígértük neki az anyámmal, mindent jóváteszünk, amit a szeretője miatt elkövetett. (Mert nagyon szerette azt a Kártony Gábort, miatta keveredett bűnbe.) Azt gondoltuk hát ...

– Mit, gyermekem?

– Azt, hogy legyen meg a teljes nyugalma a haló porában. Ne mondhasa senki, hogy adósa maradt: édesanyám a kárt fizeti ki, én meg a vármegyénél szenvedem el helyette azt a fél esztendőt.

A bírák egymásra néztek mosolyogva: „Milyen naiv, milyen együgyű lány!” Az elnök arca is, mintha nem volna már olyan szertartásos hideg. Sárga kendőjével nem is annyira a homlokát törli, talán inkább lejjebb valamit...

– Jól van, lányom – szól halkán és szelíden –, hanem megállj csak, most jut eszembe...

Széles tenyerét homlokára tapasztja, s úgy tesz, mintha gondolatokba mélyedne.

– Igen, igen, nagy tévedés van a dologban. Hibás írást küldtünk hozzátok...

Nagy, mélázó szemeit élénken emeli fel a lány az öregre, s mohón szól közbe:

– Lássák, lássák!

Olyan fájó szemrehányás van a hangjában, hogy az öreg elnök megint a zsebkendőhöz nyúl. A kegyetlen ember egészen el van érzékenyülve. Odalép a lányhoz, megsimogatja gyöngéden azt a hollóhaját a fején.

– Odafönt másképp tudódott ki az igazság. Eredj haza, lányom, tisztelem édesanyádat, mondd meg neki, hogy Anna nénéd ártatlan volt.

– Gondoltuk mi azt! – suttogá, s kis kezét szívéhez szorította.

* a király tábláján: A legfelsőbb bíróság

Szempontok:

- Összegezze a novellarészlet cselekményét, határozza meg témáját!
- Jellemezze a főhóst, magatartását elemezve mutassa be a paraszti értékrendet!
- Vizsgálja meg és értékelje a bírák magatartását!
- Jellemző-e napjainkban a másokért való felelősség- és áldozatvállalás? Fejtse ki véleményét, foglaljon állást!

A szempontok sorrendjét nem kötelező követni. Állításait idézetekkel támassza alá! Ügyeljen a dolgozat szerkezetére, stilisztikai és nyelvi megformálására!

A dolgozat terjedelme: 400–600 szó.

Az irányított irodalmi fogalmazás értékelése

A jelölt dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakban leírtakat.

Összegzi a novellarészlet cselekményét: **3 pont.** (Ismeret és megértés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul összegzi a cselekményt, tartalomismertetést sem ad.
- 1 pont: A cselekmény összegzése helyett inkább tartalmat ismertet, vagy a cselekmény összegzése nagyon hiányos.
- 2 pont: A cselekményösszegzés hiányos.
- 3 pont: A cselekményt jól, teljességre törekedve összegzi.

Pl.: Bede Annát beidézik a bíróságra. Helyette, mivel Anna meghalt, húga jelenik meg, hogy letöltse nővére büntetését. Kiderül Erzsi szándéka, és a bírák a lány tisztaságát látva megenyhülnek, Anna nevét tisztára mossák. A részlet ezt a mozzanatot jeleníti meg; vagy más megfelelő.

A jelölt a cselekményösszegzést ismertetheti az elemzés, ill. az értelmezés során is.

Meghatározza a témát: **2 pont.** (Ismeret és megértés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul határozza meg a témát.
- 1 pont: A témameghatározás kevésbé jó.
- 2 pont: A témát jól határozza meg.

Pl.: A részlet témája az erkölcsi igazságszolgáltatás.

Jellemzi a főhőst: **2 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul jellemzi a főhőst.
- 1 pont: A főhős jellemzése megfelelő, de kevésbé árnyalt.
- 2 pont: A főhőst jól, teljességre törekedve, árnyaltan jellemzi.

Pl.: Erzsi tiszta, becsületes és jólelkű: *Nem véték én a légynek sem.*; szelíd, naiv; gyermeki hiszékenység jellemzi; vagy más megfelelő.

Elemzi Erzsi magatartását: **3 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul elemzi a főhős magatartását.
- 1 pont: A magatartás elemzése helyett tartalomismertetést ad.
- 2 pont: Kevésbé árnyaltan elemzi a főhős magatartását.
- 3 pont: Árnyaltan elemzi a főhős magatartását.

Pl.: utal a következő mozzanatokra: Erzsi áldozatot vállal testvééréért: *... a vármegyénél szenvedem el helyette a fél esztendő;* az édesanya megtéríti a kárt; mindent jóvá akarnak tenni: *...hogy legyen meg a teljes nyugalma a haló porában; ne mondhasa senki, hogy adósa maradt...*; vagy más megfelelő.

Bemutatja a paraszti értékrendet: **3 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem ismeri fel a paraszti értékrendet, ill. megállapítása rossz.
- 1 pont: Nagyon hiányosan mutatja be a falu értékrendjét.
- 2 pont: Kevésbé árnyaltan mutatja be a falu értékrendjét.
- 3 pont: A jelölt árnyaltan mutatja be a falu értékrendjét.

Pl.: a naiv vallásos hit, a hiedelem vezérli a lány és az édesanya tettét; a falu íratlan törvényeinek tesznek eleget, ugyanis a becsület mindennél fontosabb számukra; vagy más megfelelő.

Megvizsgálja a bírák magatartásváltozását: **3 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem ismeri fel a bírák magatartásának változását.
- 1 pont: Felismeri a magatartásváltozást, de nem fejt ki az okát.
- 2 pont: Felismeri a magatartásváltozást, de kevésbé árnyaltan fejt ki az okát.
- 3 pont: Felismeri a magatartásváltozást, árnyaltan kifejti az okát.

Pl.: a következő mozzanatokra utal: a bírák kezdeti ellenszenves közönye feloldódik a lány tisztasága, önfeláldozása láttán: *Milyen naiv..., ...mintha már nem volna olyan szertartásos hideg.*; szembesülnek a falu szigorú, az emberi tartást hirdető értékrendjével; vagy más megfelelő.

Értékeli a bírói magatartást: **3 pont.** (Szintézis és értékelés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul értékeli a bírói magatartást.
- 1 pont: Felszínesen, ill. csak részben helyesen értékeli a bírói magatartást.
- 1 pont: Jól értékeli a bírói magatartást, azonban kevésbé árnyaltan.
- 2 pont: Értékelése jó, elmélyült és árnyalt.

Pl.: A bírák sajnálatot, részvétet éreznek; a jelölt a következő mozzanatokra utalhat: *Sárga kendőjével..., ...szólt halkán és szelíden...; A kegyetlen ember..., Mit, gyermekem?, ...te bolond..., A bírák egymásra néztek mosolyogva...;* a kegyes hazugsággal a bíró pozitív szereplővé válik, hiszen az ember győzedelmeskedik benne: *Odafönt másképp tudódott ki az igazság.*; vagy más megfelelő.

A kérdést aktualizálva kifejti véleményét, állást foglal a felelősség- és áldozatvállalás kérdésével kapcsolatban: **3 pont.** (Szintézis és értékelés)

- 0 pont: A jelölt nem fejt ki a véleményét, nem aktualizál.
- 1 pont: A véleménykifejtés nem meggyőző, a jelölt közhelyeket fogalmaz meg.
- 2 pont: A véleménykifejtés elég meggyőző, példákkal alátámasztott, de kevésbé eredeti.
- 3 pont: A véleménykifejtés meggyőző, példákkal alátámasztott, eredetiségre törekvő.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért egyet a megfogalmazottakkal.

B) Kevésbé irányított irodalmi fogalmazás Móricz Zsigmond Tragédia c. novellájának részlete alapján

Egész éjszaka nem tudott aludni. Sokszor felébredt, és ébren hánykolódott, de ha hozzáfogott arra gondolni, mi lesz holnap, nagy nyugtalanság fogta el.

Kinyújtotta a hüvelykujját:

– Először lesz tyúkhúsleves... Ebből megeszek egy dézsával.

Elmosolyodott. Arra gondolt, hogy ha egy kádba öntenék azt a sok krumplilevest, keménymagos levest, meggy-, korpá-, lekvárciberét, meg azt a mindenféle habart lét, amit ő életében megevett – ajajaj, olyan nagy kád nincsen a világon, még az egri érsek pincéjében sincs olyan hordó. Ha azután együvé öntenék azt a jó ételt, amit ő evett valaha – avval tán még az az ócska fazék se lenne tele, amit ma felrúgott a mezőn.

Hirtelen úgy tetszett neki, mintha a lábán volna a bocskor, s érezné, ahogy beleakad a dróttal az edény. Nagyon rúgott. Ha ágyon feküdt volna, az menten összerogy, de az a szalmadikó nem sokat törődik az ilyen fickándozással. Pedig Kis János nagyon rúgott. A szegénységet rúgta el magától.

Másnap reggel mogorván ébredt. Ahogy a rossz álmot kidörzsölte a szeméből, tisztán érezte, hogy igen nehéz a melle. Mintha pántok szorítanak.

– Egye meg a fene a vén Sarudyt, ma kieszem a vagyonából. Eleget kapáltam neki. Nem mert reggelit enni. Ebédre meg se kóstolta az ételt, félt, hogy estére nem lesz éhes.

Máskor, ha összeveszett a feleségével, akárhányszor megtette, hogy egész napon át nem evett egy falatot sem, észre sem vette. Most reszketett egész belseje, és szédülés fogta el az éhségtől.

Összeszorította a fogát, széles, erős, nagycsontú állkapcáját és szürke szemeivel mereven nézett előre. Egy vadállat makacs dühével viaskodott önmagával. De nem evett, megállta.

– Ötven töltött káposztát! – ismételte magában, s vasselhatározással vágta kaszájával a rendet. Taktusra, mint az aratógép.

Megszűnt körülötte a világ. Nem látta a nagy búzatablát, se a körülötte dolgozó embereket, nem ismert senkit, semmit, nem volt múltja, jövője, egész valója az egyetlen nagy akarattá keményedett. Úgy ment eléje, mint valami emberi léten felüli feladatnak. S érezte, hogy az egész belseje, gyomra átalakult, s hihetetlen munkára képes. Amint szikrázó szemével belenézett a világba, képes lett volna vállalkozni arra, hogy a kéréket úgy eregesse le magába, mint cséplőgépnél az etető a dobba.

Végre alkonyodott. Hazamentek a munkából. Otthon már dél óta állott a lakodalom. Idő sem volt a hozzákészüléshez, le kellett ülni a terített asztalhoz. (...) Ez ebből evett, az abból, Kis János mindenképp.

Igy ment ez két óra hosszáig, megállás, pihenés nélkül.

Akkor jött a töltött káposzta.

– Ötvenet! – mondta magában Kis János, és a szemére fátyol szállott.

Nagy darab húskok voltak a töltött káposzták közé téve ráadásnak. És Kis János, amint a három hatalmas töltelék után egy ilyen darab szívós, fővetlen, rágatlan húsdarabot le kart gyúrni – rémulten állott fel. A szeme kidagadt, szinte kiugrottak a szemöldökei alól, nyakán az erek kötélvastagságra dagadtak.

Utolsó józan eszével kirohant a házból.

Az eperfához ért, mikor megszabadult a bajtól. A torkán szorult darab, amely már szinte megfojtotta, visszacsúszott a szájába.

Szemébe könnyek gyűltek, s állkapcsát olyan keményen vágta össze, hogy éket lehetett volna közé verni.

Azzal a szenvedély részegségével mondta el magában:

– Dögölj meg, kutya.

Újra lenyelte a húst.

És most is képtelen volt rá. Megakadt a torkán, s többet nem ment se le, se fel.

Az ember két keze a levegőbe kapott; sovány, hosszú teste megfordult, s hanyatt vágódott.

Irtózatosságon vergődött hangtalanul a földön, míg csak végleg el nem csendesedett.

Senki se vette észre, hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, vagy azt, hogy élt.

Szemponatok:

Összegezze a novellarészlet cselekményét, ismertesse témáját! Jellemezze a főhőst, elemezze lelkiállapotát, magatartását, szándékának okát, és értelmezze következményét! Fejtse ki véleményét a témáról!

Állításait idézetekkel támassza alá! Ügyeljen a dolgozat szerkezetére, a stilisztikai és nyelvi megformálásra!

A dolgozat terjedelme: 400–600 szó.

A kevésbé irányított irodalmi fogalmazás értékelése

A jelölt dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakban leírtakat.

Összegzi a novellarészlet cselekményét: **3 pont.** (Ismeret és megértés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul összegzi a cselekményt, tartalomismertetést sem ad.
- 1 pont: A cselekmény összegzése helyett inkább a tartalmat ismerteti.
- 2 pont: A cselekményösszegzés hiányos.
- 3 pont: A cselekményt jól, teljességre törekedve összegzi.

Pl.: Kis János örül a meghívásnak, hiszen életében először ehét majd annyit, amennyit szeretne. Eldönti, bosszút áll eddigi siralmas életéért, gazdáját kieszi a vagyonából. Fél, hogy nem tud eleget tenni a kitűzött céljának. Félelme jogos. Kis János célja áldozatává válik.

Ismerteti a novella témáját: **2 pont.** (Ismeret és megértés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a témát.
- 1 pont: Részben megfelelően ismerteti a témát.
- 2 pont: Megfelelően, tömören ismerteti a témát.

Pl.: A novella témája az örökös éhezés, a nyomor, amely a főhős lelkét teszi tönkre; vagy más megfelelő.

Jellemzi a főhőst: **4 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul jellemzi a főhőst.
- 1 pont: A főhőst nagyon hiányosan jellemzi.
- 2 pont: A főhőst felszínesen jellemzi.
- 3 pont: A főhőst jól, de kevésbé árnyaltan jellemzi.
- 4 pont: A főhőst jól, teljességre törekedve, árnyaltan jellemzi.

Pl.: Kis János egy rendkívül szegény, örökké éhező kisember, akinek egyetlen gondolatává az evés vált; halálát is ez okozza. Amolyan láthatatlan ember, élete és halála egyaránt; vagy más megfelelő.

Elemzi a hős lelkiállapotát: **4 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul mutatja be a főhős lelkiállapotát.
- 1 pont: Csak utal a főhős lelkiállapotára, azonban nem elemzi azt.
- 2 pont: Csak egy-két jellemzőt bemutatva elemzi a főhős lelkiállapotát.
- 3 pont: Elemzi a főhős lelkiállapotát, de kevésbé árnyaltan fogalmaz.
- 4 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve elemzi a főhős lelkiállapotát.

Pl.: utal a következő mozzanatokra: Kis Jánost *...nagy nyugtalanság fogta el*; az ételre gondolva *Elmosolyodott...*; reggel mogorván ébredt: *...tisztán érezte, hogy igen nehéz a melle. Mintha pántok szorítanák...*; dühös: *...Egye meg a fene a vén Sarudyt...*, *Eleget kapáltam neki.*; a félelem kerítette hatalmába, ezért nem mert enni, és az éhezéshez szokott ember most éhséget érzett: *...reszketett a belseje, és szédülés fogta el az éhségtől.*; elhatározása hatalmas erővel töltötte el: *Egy vadállat makacs dühével viaskodott önmagával.*; *...megszűnt körülötte a világ.*; vagy más megfelelő.

Elemzi a főhős szándékának okát: **3 pont.** (Alkalmazás és elemzés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul elemzi a főhős szándékának okát.
- 1 pont: Csak rámutat a főhős szándékának okára, nem elemzi azt.
- 2 pont: Elemzi a főhős szándékának okát, de kevésbé árnyaltan fogalmaz.
- 3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve elemzi a főhős szándékának okát.

Pl.: utal a következő mozzanatokra: Kis János bosszút akar állni egész jelentéktelen élete miatt: *...egész valója egyetlen nagy akarattá keményedett.*; *Eleget kapáltam neki., ...ma kieszem a vagyonából.*; bosszúja a gazdagok elleni lázadásból fakad: *Nagyot rúgott. A szegénységet rúgta el magától.*; vagy más megfelelő.

Értelmezi következményét: **3 pont.** (Szintézis és értékelés)

- 0 pont: Nem vagy rosszul értelmezi a főhős szándékának következményét.
- 1 pont: Csak rámutat a főhős szándékának következményére, de nem értelmezi.
- 2 pont: Értelmezi a főhős szándékának következményét, de kevésbé árnyaltan fogalmaz.
- 3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve értelmezi a főhős szándékának következményét.

Pl.: Kis János bukása szükségszerű, hiszen tettét egy eltorzult bosszú vágya hajtja; célja kisszerű és nevetséges; a gazdagoknak nem ártott, csak magát pusztította el: *a szenvedély részegségével mondta el magában: – Dögölj meg, kutya. Senki se vette észre, hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, vagy azt, hogy élt.*; vagy más megfelelő.

Kifejti véleményét a témáról: **3 pont.** (Szintézis és értékelés)

- 0 pont: Nem fejt ki a véleményét, nem aktualizál.
- 1 pont: A véleménykifejtés nem meggyőző, a jelölt közhelyeket fogalmaz meg.
- 2 pont: A véleménykifejtés elég meggyőző, példákkal alátámasztott, de kevésbé eredeti.
- 3 pont: A véleménykifejtés meggyőző, példákkal alátámasztott, eredetiségre törekvő.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért egyet a megfogalmazottakkal.

Az irodalmi dolgozat nyelvezetét a szakmai érettségi vizsgakatalógus alapján értékeljük (nyelvhelyesség: 4 pont; stílus: 2 pont; szerkezet: 2 pont).

■ Szóbeli vizsga

Puskin: Anyegin (részlet)

*Anyegin levele Tatjanához
Tudom, megsérti most magát
Fájdalmas titkom vallomása.
Szemének büszke, nyílt vonása
Mily megvetésbe fordul át!
Mit akarok? Mi cél vezethet,
Hogy így feltárom lelkemet?
Csak arra lesz ok, hogy neveteth
S ki is csúfol majd, meglehet.*

*Megláttam egyszer lánykorában
Egy szikra vonzalmat magában,
De hinni nem mertem neki.
S nem szép szokás szerint feleltem:
Féltem, szabadságát a lelkem
– Bár untam – elveszítheti.
S közénk állt még egy gyászos óra...
Lenszkij bús áldozatja lett...
Eltéptem szívem, veszte óta,
Mindentől, mit kedvelhetett;
Függetlenül, mástól nem értve,
Azt hittem, kárpótlás nekem
A csend s szabadság. Istenem!
Tévedtem s megbűnhődtem érte!*

1. Hangos olvasás
2. Ismertesse a mű műfaját, témáját, a részlet alapján összegezze a cselekményt!
Bizonyítsa, hogy Anyegin felesleges ember!
3. Az alábbi szövegrészlet aláhúzott szavai alapján ismertesse a szótagolás és az elválasztás szabályait!

A fiatalok – őket egészen fiatal színészek alakították – valamint a szolgák azonban végül is túljárnak az öreg eszén. Az árvák szüleikre lelnek, a szerelmesek egymáséi lesznek, Harpagon pedig visszakapja a kincsesládáját. Minden jóra fordul. Vagy mégsem? A megoldást a rendező giccsesen operettszerűvé formálta, csupa póz ez a jelenet, és minden mozzanatot azt jelzi: ez már nem a valóság. A záróképben pedig Harpagon tükrök előtt állva mondja el az utolsó mondatait.

(Budaváriné B. E. – Kelecsényi L.: Szövegértés – szövegalkotás
(részlet egy tanuló házi feladatából))

József Attila: Tiszta szívvel

*Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.*

*Harmadnapja nem eszek,
se sokat, se keveset.
Hús esztendőm hatalom,
hús esztendőm eladom.*

*Hogyha nem kell senkinek,
hát az ördög veszi meg.
Tiszta szívvel betörök,
ha kell, embert is ölök.*

*Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszép szívemen.*

1. Hangos olvasás
2. A verset elemezve ismertesse József Attila korai költészetét!
3. Ismertesse a tudományos-szakmai stílus főbb jellemzőit! E stílusréteg mely jellemzőit találhatjuk meg az alábbi részletben?

Ha a sejtet mikroszkóppal megvizsgáljuk, különböző részeket találunk benne. Legfontosabb a sejtmag, mely a zavartalan működéshez és a szaporodáshoz szükséges információkat hordozza. A sejtmagot folyadékszerű anyag, a citoplazma veszi körül. Szükség van arra is, hogy a sejt anyagait valami védje, összetartsa, ezért a sejtet sejthártya veszi körül. Micsoda rendje van a természetnek!

Manapság az elektromikroszkóppal a sejtek legkisebb részét is jól meg lehet vizsgálni, ezekben az eszközökben ugyanis a fény helyett elektronsugárással világítják át a vizsgálandó anyagot.

6. A KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ JELÖLTEK

Az érettségi vizsgáról szóló törvény 4. szakasza kimondja, hogy a jelöltek egyenlő feltételek közt tesznek érettségi vizsgát. A különleges bánásmódot igénylő jelöltek részére, akiket végzés alapján irányítottak a képzési programokba, indokolt esetekben pedig más jelöltek számára is (sérülés, betegség), tekintettel hiányosságuk, korlátaik, zavaruk fajtájára és fokára, módosítani kell az érettségi vizsga végzésének és tudásuk értékelésének módját.

A következő módosítások lehetségesek:

1. az érettségi vizsga két részben, két egymást követő időszakban való teljesítése;
2. az érettségi vizsga idejének meghosszabbítása, beleértve a szünetek hosszabbítását is, illetve több rövidebb szünet beiktatását;
3. a vizsgaanyag formájának módosítása (pl. Braille-írás; nagyítás, ha a kérdések fordítása nem lehetséges; a vizsgaanyag beírása lemezre);
4. külön helyiség;
5. módosított munkakörülmények (világítás, emelés lehetősége...);
6. speciális segédeszközök (Braille-írógép, megfelelő írószerek, fóliák domború rajz készítéséhez);
7. vizsga más személy segítségével (aki pl. az írásban vagy olvasásban segít);
8. számítógép használata;
9. módosított szóbeli vizsga és hallás utáni értést mérő vizsga (felmentés, szájról olvasás, jelnyelvre való fordítás);
10. az érettségi vizsga gyakorlati részének módosítása (pl. a szemináriumi dolgozatok, gyakorlatok módosított teljesítése);
11. az értékelés módosítása (pl. azokat a hibákat, amelyek a jelölt zavarából erednek, nem tekintjük hibának; az értékeléskor a külső értékelők együttműködnek a különleges bánásmódot igénylő jelöltekkel való kommunikáció szakembereivel).

7. AJÁNLOTT IRODALOM

Matúra-sorozat (kötelező olvasmányok), Ikon Kiadó

Középiskolai kötelező olvasmányok elemzése. Corvina Kiadó, Budapest, 1997

Középiskolai irodalmi lexikon. Corvina Kiadó, Budapest, 1994

Érettségi témakörök, tételek / Magyar nyelv / 500 gyakorlat megoldásokkal. Corvina Kiadó, Budapest, 1997

Érettségi irodalom, Kulcsszavak. Corvina Kiadó, Budapest, 2001

Érettségi nyelvtan, Kulcsszavak. Corvina Kiadó, Budapest, 2001

Érettségi helyesírás, Kulcsszavak. Corvina Kiadó, Budapest, 2002

Irodalom írásbeli érettségi, A fogalmazás technikája. Corvina Kiadó, Budapest, 1996

Készüljünk az érettségire! Irodalom. Calibra Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2001

Készüljünk az érettségire! Magyar nyelvtan. Calibra Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2001

A magyar helyesírás szabályai, tizenegyedik kiadás, tizenkettedik lenyomat. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000

Magyar helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000

Magyar értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003

Az érettségi vizsgára való felkészülésben a diákok a felsorolt szakirodalom mellett kötelezően használják a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa által jóváhagyott tankönyveket és taneszközöket. A jóváhagyott tankönyvek és taneszközök jegyzéke a Középiskolai tankönyvkatalógusban található, amely a Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete honlapján www.zrss.si olvasható.